

## **Bibliotekarz funkcyjny. Profilowanie zawodu bibliotekarza w obliczu wyzwań współczesności**

Functional librarian. Profiling the profession of a librarian  
in the face of challenges of present day

**Słowa kluczowe:** kompetencje zawodowe, obowiązki bibliotekarzy, rozwój bibliotek, współczesne bibliotekarstwo.

**Keywords:** professional competences, duties of librarians, development of libraries, contemporary librarianship.

### **Abstrakt**

Bibliotekarz systemowy, dziedzinowy, animator kultury, bibliotekarz danych, *data steward*... Cyfryzacja bibliotek, transformacja oczekiwań ich użytkowników oraz ewolucja pełnionych przez księżnice funkcji sprawiły, że w zawodzie bibliotekarza nastąpiły istotne zmiany. Tradycyjny podział bibliotekarzy na pracowników działów udostępniania, gromadzenia i opracowania zbiorów, bądź – kierując się inną klasyfikacją – nauczycieli bibliotekarzy, bibliotekarzy jako pracowników placówek publicznych czy naukowych, uległ znaczącej modyfikacji i został wzbogacony o nowe profesje. Celem niniejszego artykułu jest przegląd nomenklatury bibliotekarskich stanowisk na wybranych przykładach, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek naukowych, a także ogólnodostępnych. Zróżnicowanie nazewnictwa w obrębie zawodu dowodzi tego, jakiej transformacji uległo – i wciąż ulega – współczesne bibliotekarstwo.

## Abstract

The systems librarian, subject librarian, culture animator, data librarian, data steward... Digitization of libraries, transformation of their users expectations, and evolution of functions performed by libraries resulted in significant changes in the profession of a librarian. Traditional division of librarians into employees of the circulation sections, cataloguing and classification sections, or – following a different classification – teachers librarians, librarians as employees of public or scientific institutions, has been significantly modified and enriched with new professions. The aim of this article is to review the nomenclature of librarian job positions using selected examples, with particular emphasis on research and public libraries. The diversity of nomenclature within the profession demonstrates the transformation that modern librarianship has undergone – and is still undergoing.

## Biblioteki i bibliotekarze na przestrzeni wieków

Rola, przeznaczenie i organizacja bibliotek z biegiem lat podlegały wielu zmianom, choć podstawowym celem ich funkcjonowania pozostawało sprawowanie pieczy nad piśmiennym dziedzictwem naukowym, kulturalnym oraz artystycznym<sup>1</sup>.

Pierwotną rolę bibliotek, których początki sięgają trzech-czterech tysięcy lat p.n.e., stanowiło gromadzenie zapisanych odręcznie tabliczek glinianych, papirusów, pergaminów. Były one dostępne jedynie dla wąskiego grona elit – władców, kapłanów i innych przedstawicieli najwyższych warstw społecznych. W okresie średniowiecza działalność bibliotek upływała pod znakiem przepisywania ksiąg przez kopistów, którymi byli mnisi. Księgozbiór przechowywano w klasztorach i przy kościołach, a następnie przy uniwersytetach. Z czasem zaczęły powstawać księżnice rad miejskich, które w okresie reformacji, w dobie wynaleźnienia druku, przybrały postać bibliotek publicznych (w Polsce pierwszą biblioteką narodową była, założona w 1747 r., Biblioteka Załuskich). Znaczący rozwój bibliotek i dostępności do jej zbiorów nastąpił w XIX w. za sprawą wzrostu umiejętności czytania wśród

---

<sup>1</sup> J. Kołodziejska, *Biblioteka a świat współczesny*, Wrocław 1973, s. 5–6.

społeczeństwa oraz rewolucji przemysłowej, umożliwiającej szybszą i tańszą produkcję książek<sup>2</sup>. W tym czasie ukształtowały się nowe rodzaje oraz funkcje bibliotek: powstały księżnice powszechne, dla dzieci, szpitalne itd.; sformułowano naukowe i prawne zasady funkcjonowania bibliotek, a także ukonstytuował się zawód bibliotekarza. Wiek XX przyniósł rozkwit systemów demokratycznych, nauki, techniki, kultury, szkolnictwa, a także branży wydawniczej – czynniki te wpłynęły na funkcjonowanie bibliotek, z których zbiorów korzystano już powszechnie. Z dotychczasowej działalności związanej *stricte* z piśmiennictwem, biblioteki zaczęły ukierunkowywać swą aktywność na obszary informacyjne, przy wsparciu rozwijającej się coraz szybciej komputeryzacji<sup>3</sup>. XXI wiek – wiek społeczeństwa informacyjnego, cyfrowej rewolucji – przesunął punkt ciężkości ze sfery tradycyjnego udostępniania zbiorów do sfery związanej z informacją oraz umiejętnościami jej wyszukiwania przy pomocy nowoczesnych technologii. Zjawiska takie jak globalizacja i komercjalizacja również wywierają istotny wpływ na biblioteki, wzbogacając je o nowe rodzaje aktywności.

Wraz z powyższą transformacją księżnic, ich roli i zadań, przekształcaniem ulegał również zawód bibliotekarza. W okresie starożytności do obowiązków bibliotekarza należało gromadzenie oraz archiwizowanie książek; funkcję tę pełnili dworzacy urzędnicy i uczeni. W czasach średniowiecznych bibliotekarzami byli mnisi – przepisywali oni księgi, sprawowali nad nimi opiekę, dokonywali prac konserwacyjnych. Epoka odrodzenia była bardzo korzystna dla zawodu bibliotekarza, który cieszył się prestiżem, powszechnym poważaniem, znakomitą uposażeniem, mimo że działalność bibliotekarska stanowiła dla bibliotekarzy zajęcie dodatkowe. Wśród osób wykonujących tę profesję byli znamienici uczeni, literaci, duchowni. Do ich

---

<sup>2</sup> Tamże, s. 6–8.

<sup>3</sup> Hasło: *Biblioteka*, w: *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/biblioteka;4010964.html> (dostęp: 26.09.2023).

nowych zadań należało opracowywanie powiększającej się kolekcji, udostępnianie jej szerszemu kręgowi odbiorców oraz popularyzowanie nabytków. W kolejnych wiekach księgozbiór coraz powszechniej udostępniano, zatem bibliotekarz musiał posiadać wiedzę na temat poszczególnych egzemplarzy i ich zawartości, być erudytą, poliglotą o wysokich umiejętnościach komunikacji z czytelnikiem<sup>4</sup>. Od wieku XIX bibliotekarz funkcjonował już jako oficjalny zawód; w tym czasie zaczęły tworzyć się stowarzyszenia bibliotekarskie, szkoły przygotowujące do wykonywania tej profesji, powstawała poświęcona tematyce bibliotekarskiej literatura. W wieku XX w polskich bibliotekach pracowali bibliotekarze naukowcy, oświatowcy<sup>5</sup>, zaś z upływem kolejnych dekad bibliotekarze stawali się krzewicielami czytelnictwa i kultury, specjalistami informacji, fachowcami posiadającymi szeroką wiedzę na temat systemów katalogowania zwiększających się intensywnie zasobów, a także administratorami komputerowych programów bibliotecznych.

## Użytkownik, klient, bibliotekarz funkcyjny

Współcześnie bibliotekarstwo jest działalnością wielowymiarową: informacyjną, archiwizacyjną, cyfrową, edukacyjną, badawczą, usługową, rozwijającą pasję, organizującą czas wolny. Ma to swoje odzwierciedlenie w nazewnictwie odbiorcy oferty biblioteki, który z „czytelnika” stał się „użytkownikiem”, a nawet „klientem”<sup>6</sup>. Bibliotekarz,

---

<sup>4</sup> K. Zimnoch, *Ewolucja zawodu bibliotekarza – od strażnika zbiorów, przez bibliotekarza oświatowego i naukowego do specjalisty zarządzającego wiedzą*, w: *Bibliotekarz uwolniony – deregulacja czy degradacja? IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa*, H. Brzezińska-Stec, J. Źochowska (red.), Białystok 2013, s. 17–34, <https://pbc.biaman.pl/dlibra/publication/33960/edition/32612#description> (dostęp: 29.09.2023).

<sup>5</sup> Tamże, s. 25–27.

<sup>6</sup> Por. T. Wildhardt, *Czytelnik – użytkownik – klient*, w: *Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych, Materiały z konferencji*, Kraków 2001, s. 179–185.

aby przyciągnąć oraz utrzymać użytkownika, musiał stać się wielofunkcyjny: dysponować fachową wiedzą wynikającą z charakteru pracy w danym dziale, ale także posiadać znajomość zagadnień z zakresu edukacji, informatyki, marketingu, animacji kultury itd. Tak szerokie spektrum nowych zadań oraz profil współczesnego użytkownika biblioteki – który jest odbiorcą wymagającym, nastawionym na szybkie rozwiązania, oczekującym ze strony biblioteki profesjonalizmu oraz atrakcyjnej oferty – spowodowały, że zawód bibliotekarza zaczął podlegać specjalizacjom, przechodząc z wielofunkcyjności do jednofunkcyjności. „Bibliotekarz funkcyjny” jest zatem przeciwieństwem „bibliotekarza wielofunkcyjnego” – jako pracownik posiada on skonkretyzowany profil działalności oraz pełni w strukturze biblioteki określoną rolę, co widoczne jest we współczesnym nazewnictwie stanowisk pracowniczych.

Celem niniejszego artykułu jest przegląd nomenklatury bibliotekarskich stanowisk na wybranych przykładach, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek naukowych, a także ogólnodostępnych. Analizy dokonano m.in. w oparciu o strony internetowe poszczególnych jednostek oraz na podstawie ogłoszeń o pracę zawartych w Biuletynach Informacji Publicznej, na portalach Elektronicznej Biblioteki (EBIB) i Narodowego Centrum Kultury.

## **Zawód: bibliotekarz**

Próby uporządkowania nazewnictwa stanowisk pracy w Polsce podjęto w latach 2014–2015 w ramach prac nad wdrożeniem ustawy o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Zespół ekspercki, powołany m.in. przez Bibliotekę Narodową, opracował wówczas pakiet informacji na temat zawodu bibliotekarza. W Polskiej Ramie Kwalifikacji dokonano podziału tej profesji na kwalifikację podstawową pod nazwą „bibliotekarz” oraz kwalifikacje specjalistyczne, do których należą: „bibliotekarz dziedzinowy zbiorów naukowych”, „bibliotekarz

publiczny”, „bibliotekarz nauczyciel”, „bibliotekarz zbiorów specjalnych”, a także „bibliotekarz cyfrowy”<sup>7</sup>.

Zgodnie z powyższym zaszeregowaniem, bibliotekarz „gromadzi, selekcjonuje, ewidencjonuje, opracowuje formalnie oraz rzeczowo zbiory, przygotowuje je do udostępniania i udostępnia, a także przechowuje je i konserwuje”<sup>8</sup>. Bibliotekarz może podwyższać swoje kompetencje, uzyskując kwalifikacje specjalistyczne.

## Bibliotekarz dziedzinowy

Funkcyjność bibliotekarzy jest szczególnie widoczna w strukturach bibliotek akademickich, w których wręcz wskazuje się potrzebę stopniowej, „wstrzemięźliwej specjalizacji agend i stanowisk pracy”<sup>9</sup>. Stanowiskiem charakterystycznym dla tego typu książnic jest – przeniesiony z krajów zachodnich na grunt polski – zawód bibliotekarza dziedzinowego. Bibliotekarz dziedzinowy to „absolwent studiów pierwszego lub drugiego stopnia z wybranej dziedziny wiedzy i jednocześnie posiadający wykształcenie z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, odpowiedzialny w bibliotece naukowej za część księgozbioru, odpowiadającą posiadanemu wykształceniu, koncentrujący się wokół potrzeb informacyjnych określonej grupy studentów lub nauczycieli akademickich”<sup>10</sup>. Bibliotekarz dziedzinowy współpracuje ze społecznością akademicką poszczególnych wydziałów

---

<sup>7</sup> M. Szablewski, W. Zakrzewski, *Bibliotekarze XXI wieku: usługodawcy, radykalni katalogerzy i animatorzy kultury*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2015, t. 46, s. 341–398.

<sup>8</sup> Tamże.

<sup>9</sup> J. Wojciechowski, *Biblioteka akademicka: możliwe zmiany organizacji*, w: *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej*, Poznań 2002, s. 27–46.

<sup>10</sup> *Podręczny słownik bibliotekarza*, oprac. G. Czapnik, Z. Gruszka, przy współpr. H. Tadeusiewicz, Warszawa 2011, s. 43.

w zakresie zakupu księgozbioru, baz danych i selekcji materiałów oraz prowadzi działalność informacyjno-szkoleniową na temat zasobów w obrębie dziedziny.

Nazewnictwo w odniesieniu do stanowiska bibliotekarza dziedzinnego bywa różnorodne. W Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie jest nim „informatör dziedzinnowy”, wykonujący swe obowiązki w Oddziale Usług Informacyjnych i Szkoleń<sup>11</sup>. Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego zatrudnia bibliotekarzy pełniących funkcje bibliotekarzy dziedzinnowych w Oddziale Kolekcji Dziedzinnowych (która składa się z przyporządkowanych danej dyscyplinie oddziałów, jak np. Kolekcja Nauk Humanistycznych, Kolekcja Nauk Społecznych). Nazwa „bibliotekarz dziedzinnowy” nie odnosi się tu zatem do nazwy stanowiska, lecz do charakteru pracy, zakresu czynności<sup>12</sup>. Podobnie ma miejsce w Bibliotece Politechniki Gdańskiej, gdzie bibliotekarzami dziedzinnymi są pracownicy filii na wydziałach, np. na Wydziale Inżynierii Mechanicznej i Okrętownictwa czy na Wydziale Chemicznym<sup>13</sup>. Oprócz typowych dla stanowiska obowiązków, gdańscy bibliotekarze prowadzą wśród społeczności akademickiej działalność szkoleniową – grupową bądź indywidualną, w języku polskim lub angielskim – na temat korzystania z e-zasobów, ze szczególnym uwzględnieniem licencjonowanych źródeł wiedzy; ponadto udzielają pracownikom naukowym wskazówek, w jaki sposób

<sup>11</sup> D. Bocian, *Informatorzy Dziedzinnowi w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Seminarium PolBit 2018: Bibliotekarz dziedzinnowy w bibliotece akademickiej*, Warszawa 2018, <https://bg.pw.edu.pl/index.php/o-nas/wydarzenia/konferencje/polbit> (dostęp: 5.10.2023).

<sup>12</sup> M. Krogulska-Krysiak: *Bibliotekarz dziedzinnowy w strukturach Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Seminarium PolBit 2018: Bibliotekarz dziedzinnowy w bibliotece akademickiej*, <https://bg.pw.edu.pl/index.php/o-nas/wydarzenia/konferencje/polbit> (dostęp: 5.10.2023).

<sup>13</sup> K. Konke, A. Leszczewicz, M. Stankevič, A. Kowalska, *Rola bibliotekarza w kształtowaniu relacji z użytkownikami. Seminarium PolBit 2018: Bibliotekarz dziedzinnowy w bibliotece akademickiej*, <https://mostwiedzy.pl/pl/publication/rola-bibliotekarza-w-ksztaltowaniu-relacji-z-uzytkownikami,148246-1> (dostęp: 5.10.2023).

skutecznie instruować studentów w tym zakresie. Bibliotekarze dziedzinowi w trójmiejskiej uczelni promują ideę *open access*, m.in. ucząc praktycznego korzystania z otwartych zasobów edukacyjnych podczas pracy naukowo-badawczej.

## Bibliotekarz zbiorów specjalnych

Bibliotekarz zbiorów specjalnych odpowiada za gromadzenie, opracowanie, udostępnianie zbiorów będących pod jego opieką, kierowanie materiałom do digitalizacji i konserwacji, prowadzenie działalności promocyjno-informacyjnej na ich temat<sup>14</sup>.

W Dziale Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Zielonogórskiego powyższe obowiązki wykonują: „starszy kustosz dyplomowany”, „kustosz”, „starszy bibliotekarz”, a także „starszy konserwator książki”<sup>15</sup>. Biblioteka i Archiwum Konwentu Bonifratrów w Krakowie zatrudnia „bibliotekarza-archiwistę”<sup>16</sup>, natomiast w Bibliotece Politechniki Gdańskiej pieczę nad zbiorami specjalnymi sprawują: „kustosz”, „starszy bibliotekarz”, „główny specjalista”, którzy pracują na co dzień w Sekcji Historycznej oraz Sekcji Gromadzenia i Opracowania Zbiorów Tradycyjnych. Pracownicy gdańskiej księżnicy cyklicznie pozyskują dofinansowania na konserwację i profesjonalną digitalizację kolekcji zabytkowych, które następnie udostępniane są w formie cyfrowych kopii na internetowej platformie Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej. Bibliotekarze prowadzą również szeroką

---

<sup>14</sup> M. Szablewski, W. Zakrzewski, *Bibliotekarze XXI wieku...*

<sup>15</sup> Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego, Struktura organizacyjna, <https://bu.uz.zgora.pl/informacje/struktura/dzial-zbiorow-specjalnych> (dostęp: 6.10.2023).

<sup>16</sup> Biblioteka i Archiwum Konwentu Bonifratrów w Krakowie, Regulamin, <https://bonifratrzy.pl/klasztor-krakow/biblioteka-i-archiwum/regulamin/> (dostęp: 6.10.2023).

działalność edukacyjno-promocyjną, np. podczas Ogólnopolskiego Dnia Otwartego Politechniki Gdańskiej czy Tygodnia Bibliotek.

## Bibliotekarz systemowy

W dobie postępującej cyfryzacji bibliotek istotne okazało się wyznaczenie w ich strukturze organizacyjnej osób sprawujących nadzór nad bibliotecznymi programami informatycznymi. Taką funkcję pośrednika między pracownikami księżnic a informatykami pełni bibliotekarz systemowy. Oprócz wiedzy informatycznej, powinien on posiadać praktyczne doświadczenie w bibliotekarskim fachu. Do jego zadań należy: sprawowanie nadzoru nad działaniem i udoskonalaniem programu bibliotecznego, kontakt z bibliotekarzami w zakresie zmian w systemie, prowadzenie szkoleń, kontakt z producentami oprogramowania<sup>17</sup>.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Morskiego w Gdyni zatrudnia „kustosza bibliotecznego – bibliotekarza systemowego”, który obowiązki swe wypełnia w Dziale Gromadzenia i Opracowania Zbiorów (Opracowanie zbiorów zwartych)<sup>18</sup>. W Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Krakowie „bibliotekarz systemowy” jest zarazem „inspektorem ochrony danych”<sup>19</sup>. Biblioteka Główna Akademii Muzycznej w Poznaniu może z kolei poszczycić się stanowiskami: „dyrektor biblioteki – bibliotekarz systemowy” oraz „zastępca dyrektora – bibliotekarz systemowy”<sup>20</sup>.

<sup>17</sup> D. Smentek, „*Jak dobrze, że jesteś*”, czyli bibliotekarz systemowy oczami producenta oprogramowania, „Biuletyn EBIB” 2006, nr 2(72), <https://www.ebib.pl/2006/72/smentek.php> (dostęp: 6.10.2023).

<sup>18</sup> Biblioteka Główna Uniwersytetu Morskiego w Gdyni, Dane kontaktowe, <https://umg.edu.pl/kontakt-6> (dostęp: 6.10.2023).

<sup>19</sup> Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie, Dane kontaktowe, <https://www.pbw.edu.pl/kontakt/70-bibliotekarz-systemowy-iod> (dostęp: 6.10.2023).

<sup>20</sup> Biblioteka Główna Akademii Muzycznej w Poznaniu, Dane kontaktowe, <https://biblioteka.amuz.edu.pl/kontakt/> (dostęp: 6.10.2023).

## Bibliotekarz i specjalista ds. danych – *data librarian, data steward*

W związku z rozwojem ruchu *open access* i dążeniem do otwartego publikowania w jak największym zakresie, w bibliotekarstwie powstały nowe zawody: bibliotekarza ds. danych (*data librarian*) oraz specjalisty ds. danych (*data steward*). Europejskie stowarzyszenie bibliotek naukowych LIBER wskazuje, iż pracownicy ci zajmują się zarządzaniem danymi badawczymi, ich opisywaniem, archiwizowaniem oraz upowszechnianiem, prowadzeniem działalności edukacyjnej i konsultacyjnej w obszarze otwartych danych badawczych<sup>21</sup>.

W Bibliotece Politechniki Gdańskiej obowiązki charakterystyczne dla wymienionej grupy zawodowej wypełniają pracownicy Sekcji Informacji Naukowo-Technicznej, zatrudnieni na stanowiskach „starszego bibliotekarza” i „bibliotekarza”. Działają oni w licznych międzynarodowych organizacjach oraz grupach roboczych, jak np. The European Open Science Cloud, Force 11, OpenAIRE. Ponadto służą badaczom pomocą merytoryczną w ramach Centrum Kompetencji Otwartej Nauki, które – w odpowiedzi na potrzeby środowiska naukowego w zakresie otwartego publikowania – powstało jako praktyczne uzupełnienie projektów „Multidyscyplinarny Otwarty System Transferu Wiedzy – MOST Wiedzy”, „MOST DANYCH – Multidyscyplinarny Otwarty System Transferu Wiedzy – etap II: Open Research Data”. Przy realizacji owych przedsięwzięć, w politechnicznej bibliotece zatrudniono również „*data stewarda* – specjalistę ds. otwartych danych

---

<sup>21</sup> LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries), *Data librarian, expert on research data management, description, archiving and dissemination*, <https://libereurope.eu/job/summary-working-in-close-collaboration-with-the-director-of-the-libraries-research-coordination-and-the-it-department-you-will-be-responsible-for-the-library-support-towards-rdm-to-researchers-and/> (dostęp: 7.10.2023).

badawczych (redaktora metadanych)”, który zasilił powołany zespół bibliotekarzy danych<sup>22</sup>.

Innym przykładem nomenklatury w odniesieniu do powyższej grupy zawodowej jest stanowisko o nazwie: „starszy specjalista ds. otwartej nauki w ZUT, *data steward*”, którego miejsce pracy stanowi Oddział Informacji Naukowej i Patentowej w Bibliotece Głównej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie<sup>23</sup>. Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Technicznej zatrudnia „specjalistę ds. otwartej nauki”<sup>24</sup>, natomiast Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego – „pełnomocniczkę ds. otwartej nauki” (będącą „pełnomocniczką dyrektora BUW”)<sup>25</sup>.

## Bibliotekarz ds. współpracy międzynarodowej

Współczesny świat oparty jest na globalizacji, która objęła również sferę edukacji i nauki. Umieędzynarodowienie uczelni wyższych stało się priorytetem zawartym w Deklaracji Bolońskiej – Wspólnej Deklaracji Europejskich Ministrów Edukacji, podpisanej przez 29 krajów europejskich (w tym Polskę) w 1999 r. Dokument ten głosi: „W szczególności trzeba zwrócić uwagę na konieczność zwiększenia międzynarodowej konkurencyjności europejskiego systemu szkolnictwa wyższego.

<sup>22</sup> A. Walek, *Zarządzanie danymi badawczymi i ich udostępnianie – nowe zadania bibliotek akademickich na przykładzie Biblioteki Politechniki Gdańskiej*, „Biblioteka” 2021, nr 25(34), s. 215–231; por. Narodowe Centrum Kultury, Ogłoszenie o naborze, <https://pracujwkulturze.nck.pl/praca/specjalista-ds-danych-badawczych-redaktor-metadanych/> (dostęp: 7.10.2023).

<sup>23</sup> Biblioteka Główna Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, Dane kontaktowe, <https://bg.zut.edu.pl/o-bibliotece/kontakt-dane-teleadresowe.html> (dostęp: 7.10.2023).

<sup>24</sup> Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Technicznej, Struktura organizacyjna, <https://bg.wat.edu.pl/struktura-biblioteki/> (dostęp: 7.10.2023).

<sup>25</sup> Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Struktura organizacyjna, <https://www.buw.uw.edu.pl/o-nas/struktura-organizacyjna/> (dostęp: 7.10.2023).

Witalność i efektywność każdej cywilizacji można mierzyć atrakcyjnością jej kultury dla innych krajów. Musimy dopilnować, aby europejski system szkolnictwa wyższego stał się równie atrakcyjny dla całego świata, jak nasze wyjątkowe tradycje kulturalne i naukowe<sup>26</sup>.

Proces postępującego umiędzynarodowienia polskich uczelni wyższych aktywnie wspierają biblioteki, m.in. poprzez uczestnictwo w unijnym programie Erasmus+. W celu profesjonalnej realizacji tego przedsięwzięcia, w akademickich księżnicach powoływane zostają odpowiednie stanowiska bądź funkcje. Biblioteka Politechniki Gdańskiej uczestniczy w programie Erasmus+ od 2011 r. i ma w swych szeregach „kustosza”, pracującego w Sekcji Obsługi Czytelnika, będącego zarazem „koordynatorem międzynarodowej współpracy akademickiej”. Wśród przypisanych temu stanowisku zadań znajduje się koordynowanie zagranicznych wyjazdów szkoleniowych bibliotekarzy, realizowanie programów szkoleniowych dla zagranicznych bibliotekarzy w Bibliotece Politechniki Gdańskiej, przygotowywanie oferty szkoleniowej dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej z zagranicznych ośrodków akademickich<sup>27</sup>.

Rozwijanie współpracy zagranicznej postawiła sobie za cel również Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, która ma w swej strukturze specjalnie powołany zespół specjalistów i bibliotekarzy, pracujących w Oddziale Promocji, Wystaw i Współpracy. Obowiązki tej komórki w zakresie internacjonalizacji koncentrują się wokół koordynowania programu Erasmus+ czy organizowania wizyt gości zagranicznych<sup>28</sup>.

<sup>26</sup> 1999 Bologna Declaration – Polish, <https://ehea.info/page-ministerial-conference-bologna-1999> (dostęp: 8.10.2023).

<sup>27</sup> Biblioteka Politechniki Gdańskiej, Projekty mobilności, <https://pg.edu.pl/biblioteka-pg/o-bibliotece/dzialalnosc/erasmus> (dostęp: 8.10.2023).

<sup>28</sup> A. Kościelniak-Osiak, *W poszukiwaniu remedium na wielofunkcyjność bibliotekarzy: Oddział Promocji, Wystaw i Współpracy Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie i jego zadania jako instytucjonalna próba wyjścia z impasu*, w: *Biblioteka naukowa: czy jeszcze naukowa?*, K. Jazdon (red.), Poznań 2018, s. 227–235, <https://repozytorium.amu.edu.pl/items/38c94ae0-db5f-442d-8a73-613fbc800147> (dostęp: 8.10.2023).

Jednakże – jak wskazuje nazwa agendy – do jej zadań należy również prowadzenie działalności promocyjnej, będącej kolejnym wyzwaniem dla współczesnych bibliotek.

## Bibliotekarz – specjalista ds. promocji

„Podręczny słownik bibliotekarza” definiuje promocję jako „zespół działań i środków, za pomocą których wydawnictwo, księgarnia lub biblioteka przekazują otoczeniu informacje charakteryzujące ich usługi, kształtują potrzeby swych klientów, wzmagają stopień znajomości oferowanych przez siebie książek i innych dokumentów oraz pobudzają i ukierunkowują popyt”<sup>29</sup>. Aktywność popularyzatorska stanowi element „nowego bibliotekarstwa”: „(...) śladem komercyjnych instytucji handlowych oraz usługowych, wprowadzono do bibliotekarstwa strategię marketingową, która oprócz świadczenia usług, zakłada również promocję tych usług oraz pobudzanie społecznego zapotrzebowania na te usługi”<sup>30</sup>.

W Bibliotece Politechniki Gdańskiej działalność promocyjna znajduje się w kompetencjach „bibliotekarza” – pracownika Sekcji Obsługi Czytelnika, który pełni funkcję „koordynatora Zespołu ds. promocji w Bibliotece PG”. Do zadań zespołu należy m.in. organizowanie wydarzeń naukowych, popularnonaukowych i kulturalnych, udział w wydarzeniach ogólnouczelnianych (np. Bałtycki Festiwal Nauki, Dni Otwarte Politechniki Gdańskiej, Tydzień Bibliotek), obsługa mediów społecznościowych biblioteki, przygotowywanie materiałów promocyjnych, współpraca z jednostkami uczelnianymi (np. Działem Promocji Politechniki Gdańskiej). W Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego również powołano „koordynatora ds. promocji Biblioteki Uniwersytetu

---

<sup>29</sup> *Podręczny słownik bibliotekarza...*, s. 276.

<sup>30</sup> J. Wojciechowski, *Organizacja i zarządzanie w bibliotekach*, Warszawa–Kraków 1997, s. 26.

Łódzkiego” – funkcję tę pełni osoba na stanowisku „kustosza bibliotecznego”, zatrudniona w Oddziale Informacji Naukowej i Analiz Bibliometrycznych oraz stojąca na czele Zespołu ds. promocji<sup>31</sup>. W obydwóch przykładach bibliotek zespół ds. promocji nie jest formalnie wyodrębniony w strukturze jednostek, lecz stanowi dodatkową formę działalności pracowniczej.

Ciekawym przypadkiem jest tworzenie stanowisk związanych z promocją bibliotek w odpowiedzi na potrzebę chwili, z uwagi na zaistniałe okoliczności. Takim swoistym novum w świecie bibliotekarskim było powołanie w 2008 r. w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego „rzecznika prasowego”. Jego zadaniem było przede wszystkim relacjonowanie opinii publicznej stanu prac w związku z budową nowoczesnego Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej w Katowicach – wspólnej ksiąźnicy dwóch katowickich uczelni: Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego. W nowo powstałym centrum funkcja rzecznika rozwinęła się, przybierając postać stanowiska „rzecznika prasowego i specjalisty ds. promocji i PR”<sup>32</sup>.

W analogiczny sposób, czyli jako reakcja na zmianę, powstał wspomniany wyżej Oddział Promocji, Wystaw i Współpracy w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, która – po objęciu nowej lokalizacji w 1999 r. – stanęła przed wyzwaniem wypromowania się nie tylko jako miejsce zachwycające architektonicznie, lecz przede wszystkim jako ksiąźnica. W tym celu utworzono samodzielne stanowisko ds. promocji, które z czasem ewoluowało do obecnej, wydzielonej w strukturze organizacyjnej, formy<sup>33</sup>.

<sup>31</sup> Uniwersytet Łódzki, Pracownicy, <https://www.uni.lodz.pl/pracownicy/> (dostęp: 9.10.2023).

<sup>32</sup> J. Kamińska, *Rozmowa z mgr Jadwigą Witek, rzecznikiem prasowym i specjalistą ds. promocji i PR w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach*, „Zarządzanie Biblioteką” 2015, nr 1(7), s. 152–153, <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/ZB/article/view/1269> (dostęp: 9.10.2023).

<sup>33</sup> A. Kościelniak-Osiak, *W poszukiwaniu remedium...*

## Animator kultury

Pokrewną formę promocyjnej działalności bibliotekarzy stanowi animacja kultury. W kontekście bibliotek wiąże się ona z ideą trzeciego miejsca, której główne założenie głosi, iż życie człowieka skoncentrowane jest wokół trzech miejsc: domu, pracy oraz owego trzeciego miejsca, czyli neutralnej przestrzeni przeznaczonej do spędzania czasu wolnego. Tę przestrzeń wypełnia biblioteka wraz ze swą bogatą ofertą, funkcjonując jako miejsce spotkań, rozwijania pasji. W małych miejscowościach biblioteki są często jedynymi placówkami kulturalnymi (bądź dokonuje się ich łączenia z innymi obiektami kultury), w związku z czym w sposób naturalny stają się one trzecim miejscem. Bibliotekarz jest tu przede wszystkim animatorem kultury wśród lokalnej społeczności.

Zadania animatora kultury obejmują: organizowanie, prowadzenie różnorodnych akcji promujących czytelnictwo i rozwijających zainteresowania pozaczytelnicze wśród wszystkich grup wiekowych (konkursy, spotkania autorskie, gry terenowe, imprezy kulturalne, koła hobbyistyczne), współpraca ze środowiskiem lokalnym i organizacjami zewnętrznymi, obsługa strony internetowej oraz mediów społecznościowych.

W strukturze organizacyjnej bibliotek stosunkowo rzadko występuje stanowisko pracy o nazwie „animator kultury”, natomiast często pojawia się ono w ogłoszeniach o pracę.

„Animatora” poszukiwano w Bibliotece Publicznej w Piasecznie; jako miejsce wykonywania obowiązków wskazany został Dział Promocji i Animacji<sup>34</sup>. Biblioteka Samorządowa w Zelgnie – Filia Biblioteki Samorządowej w Grzywnie poszukiwała z kolei osoby na stanowisko „młodszego bibliotekarza”, będącego zarazem „animatorem kultury” (każda z tych funkcji została podzielona na pół etatu)<sup>35</sup>. Centrum

<sup>34</sup> Biuletyn Informacji Publicznej, <https://www.e-bip.org.pl/bibliotekapiaseczno/25187> (dostęp: 10.10.2023).

<sup>35</sup> Biuletyn Informacji Publicznej, <https://www.bip.gminachelmza.pl/10746,-nabor-pracownika-na-stanowiska-bibliotekarz-0-5-etatu-animator-kultury-0-5-etatu> (dostęp: 10.10.2023).

Kultury i Biblioteka Gminy Studzienice jest przykładem placówki kulturalnej, w której stanowiska bibliotekarza i animatora zostały formalnie wyodrębnione w strukturze organizacyjnej – zatrudnieni są tu: „animator kultury”, „animator kultury z obowiązkami bibliotekarza”, „starszy bibliotekarz”<sup>36</sup>. Na podstawie podanych przykładów nasuwa się wniosek, iż animator kultury może być osobnym stanowiskiem bądź dookreśleniem funkcji i obowiązków bibliotekarza.

## Podsumowanie

Zaprezentowane w artykule zestawienie nomenklatury bibliotekarskich stanowisk nie wyczerpuje w całości tematu. Wachlarz nazewnictwa jest bowiem bardzo obszerny, zaś zróżnicowanie stanowisk zależy od struktury organizacyjnej biblioteki, jej tradycji, tendencji rozwojowych, możliwości finansowych czy koncepcji kadry zarządzającej. Warto nadmienić, iż w ogłoszeniach o pracę czasem wręcz odchodzi się od użycia formy „bibliotekarz” na rzecz nazwy ogólnej: „pracownik” („pracownik do biblioteki szkolnej”, „pracownik do Działu Obsługi Czytelnika”)<sup>37</sup>.

Bogate nazewnictwo bibliotekarskich stanowisk oraz wynikających z nich obowiązków świadczy o tym, jak różnorodna i ciekawa jest praca bibliotekarza. Zawód ten cechuje się dużą elastycznością, aktywnie odpowiadając na potrzeby współczesnego użytkownika oraz dostosowując się do wymogów dzisiejszego świata. Rola bibliotekarzy, a wraz z nią nazewnictwo stanowisk, z pewnością będą wciąż ewoluowały. Największym wyzwaniem zdaje się być obecnie – jak w przypadku większości zawodów – gwałtowny rozwój sztucznej inteligencji: czy

---

<sup>36</sup> Biuletyn Informacji Publicznej, <http://www.kulturastudzienice.pl/bip/pracownicy> (dostęp: 10.10.2023).

<sup>37</sup> Por. Elektroniczna Biblioteka EBIB, <https://www.ebib.pl/?p=25588> (dostęp: 10.10.2023) oraz Narodowe Centrum Kultury, [https://pracujwkulturze.nck.pl/praca/glowna-biblioteka-lekarska-im-stanislaw-konopki-poszukuje-pracownika-do-dzialu-obslugi-czytelnika\\_40091/](https://pracujwkulturze.nck.pl/praca/glowna-biblioteka-lekarska-im-stanislaw-konopki-poszukuje-pracownika-do-dzialu-obslugi-czytelnika_40091/) (dostęp: 10.10.2023).

funkcja bibliotekarza ulegnie wskutek tego diametralnej zmianie? Czy w księżnicach pojawiają się nowe nazwy stanowisk? Czas pokaże.

## Bibliografia

- 1999 Bologna Declaration – Polish*, <https://ehea.info/page-ministerial-conference-bologna-1999> (dostęp: 8.10.2023).
- Biblioteka Główna Akademii Muzycznej w Poznaniu, <https://biblioteka.amuz.edu.pl/kontakt/> (dostęp: 6.10.2023).
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Morskiego w Gdyni, <https://umg.edu.pl/kontakt> (dostęp: 6.10.2023).
- Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Technicznej, <https://bg.wat.edu.pl/struktura-biblioteki/> (dostęp: 7.10.2023).
- Biblioteka Główna Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, <https://bg.zut.edu.pl/o-bibliotece/kontakt-dane-teleadresowe.html> (dostęp: 7.10.2023).
- Biblioteka i Archiwum Konwentu Bonifratrów w Krakowie, <https://bonifratrzy.pl/klasztor-krakow/biblioteka-i-archiwum/regulamin/> (dostęp: 6.10.2023).
- Biblioteka Politechniki Gdańskiej, <https://pg.edu.pl/biblioteka-pg/o-bibliotece/dzialalnosc/erasmus> (dostęp: 8.10.2023).
- Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, <https://www.buw.uw.edu.pl/o-nas/struktura-organizacyjna/> (dostęp: 7.10.2023).
- Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego, <https://bu.uz.zgora.pl/informacje/struktura/dzial-zbiorow-specjalnych> (dostęp: 6.10.2023).
- Biuletyn Informacji Publicznej, <https://www.gov.pl/web/bip> (dostęp: 10.10.2023).
- Bocian D., *Informatorzy Dziedzinowi w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Seminarium PolBiT 2018: Bibliotekarz dziedzinowy w bibliotece akademickiej*, Warszawa 2018, <https://bg.pw.edu.pl/index.php/o-nas/wydarzenia/konferencje/polbit> (dostęp: 5.10.2023).
- Elektroniczna Biblioteka EBIB, <https://www.ebib.pl/?p=25588> (dostęp: 10.10.2023).
- Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/> (dostęp: 26.09.2023).

- Kamińska J., *Rozmowa z mgr Jadwigą Witek, rzecznikiem prasowym i specjalistą ds. promocji i PR w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach*, „Zarządzanie Biblioteką” 2015, nr 1(7), s. 152–153, <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/ZB/article/view/1269> (dostęp: 9.10.2023).
- Kołodziejska J., *Biblioteka a świat współczesny*, Wrocław 1973.
- Konke K., Leszczewicz A., Stankevič M., Kowalska A., *Rola bibliotekarza w kształtowaniu relacji z użytkownikami. Seminarium PolBit 2018: Bibliotekarz dziedzinowy w bibliotece akademickiej*, <https://mostwiedzy.pl/pl/publication/rola-bibliotekarza-w-ksztaltowaniu-relacji-z-uzytkownikami,148246-1> (dostęp: 5.10.2023).
- Kościelniak-Osiak A., *W poszukiwaniu remedium na wielofunkcyjność bibliotekarzy: Oddział Promocji, Wystaw i Współpracy Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie i jego zadania jako instytucjonalna próba wyjścia z impasu*, w: *Biblioteka naukowa: czy jeszcze naukowa?*, K. Jazdon (red.), Poznań 2018, s. 227–235, <https://repozytorium.amu.edu.pl/items/38c94ae0-db5f-442d-8a73-613fbc800147> (dostęp: 8.10.2023).
- Krogulska-Krysiak M., *Bibliotekarz dziedzinowy w strukturach Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Seminarium PolBit 2018: Bibliotekarz dziedzinowy w bibliotece akademickiej*, <https://bg.pw.edu.pl/index.php/o-nas/wydarzenia/konferencje/polbit> (dostęp: 5.10.2023).
- LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries): *Data librarian, expert on research data management, description, archiving and dissemination*, <https://libereurope.eu/job/summary-working-in-close-collaboration-with-the-director-of-the-libraries-research-coordination-and-the-it-department-you-will-be-responsible-for-the-library-support-towards-rdm-to-researchers-and/> (dostęp: 7.10.2023).
- Narodowe Centrum Kultury, <https://pracujwkulturze.nck.pl/praca/specjalista-ds-danych-badawczych-redaktor-metadanych/> (dostęp: 7.10.2023).
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie, <https://www.pbw.edu.pl/kontakt/70-bibliotekarz-systemowy-iod> (dostęp: 6.10.2023).
- Podręczny słownik bibliotekarza*, oprac. G. Czapnik, Z. Gruszka, przy współpr. H. Tadeusiewicz, Warszawa 2011.

- Smentek D., „*Jak dobrze, że jesteś*”, czyli bibliotekarz systemowy oczami producenta oprogramowania. „Biuletyn EBIB” 2006, nr 2(72), <https://www.ebib.pl/2006/72/smentek.php> (dostęp: 6.10.2023).
- Szablewski M., Zakrzewski W., *Bibliotekarze XXI wieku: usługodawcy, radykalni katalogerzy i animatorzy kultury*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2015, t. 46, s. 341–398.
- Uniwersytet Łódzki, <https://www.uni.lodz.pl/pracownicy> (dostęp: 9.10.2023).
- Walek A., *Zarządzanie danymi badawczymi i ich udostępnianie – nowe zadania bibliotek akademickich na przykładzie Biblioteki Politechniki Gdańskiej*, „Biblioteka” 2021, nr 25(34), s. 215–231.
- Wildhardt T., *Czytelnik – użytkownik – klient*, w: *Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych. Materiały z konferencji*, Kraków 2001, s. 179–185.
- Wojciechowski J., *Biblioteka akademicka: możliwe zmiany organizacji*, w: *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej*, Poznań 2002, s. 27–46.
- Wojciechowski J., *Organizacja i zarządzanie w bibliotekach*, Warszawa–Kraków 1997.
- Zimnoch K., *Ewolucja zawodu bibliotekarza – od strażnika zbiorów, przez bibliotekarza oświatowego i naukowego do specjalisty zarządzającego wiedzą*, w: *Bibliotekarz uwolniony – deregulacja czy degradacja? IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa*, H. Brzezińska-Stec, J. Żochowska (red.), Białystok 2013, s. 17–34, <https://pbc.biaman.pl/dlibra/publication/33960/edition/32612#description> (dostęp: 29.09.2023).